

Elias Canetti

Marakeş'te Sesler

Deneme

Türkçesi: Kâmuran Şipal

İçindekiler

Develerle Karşılaşma	9
Çarşılar	19
Körlerin Yakarışı.....	25
Marabu'nun Tükürüğü.....	29
Evlerde Sessizlik, Damların Boşluğu.....	35
Kafes Arkasındaki Kadın.....	39
Mellah'a Yolculuk.....	45
Dahan Ailesi	61
Öykücüler ve Arzuhalçiler	85
Ekmeğ Seçimi	91
İftira	93
Eşeğin Sopası.....	99
Şehrazat.....	103
Çıkın	113

Develerle Karşılaşma

Üç kez develerle karşılaştım, üçünde de kötü bitti sonu. Marakeş'e gelmemden kısa bir süre sonra dostum, "Deve pazarını göstermeden dünyada bir yere bırakmam seni!" dedi. "Her perşembe öğleden önce deve pazarı kurulur Marakeş'te. El Khe-mis Kapısı'nın hemen yanı başında, surların önünde. Buradan hayli uzaktadır; en iyisi ben seni arabamla götürürüm oraya."

Perşembe günü gelip çatınca, arabaya atlayıp yola düştük. Ama geç kalmıştık; surların önünde sere serpe uzanmış yatan geniş alana varmamız öğleyi bulmuştu. Alan boştu adeta. Öbür başında, bizden birkaç yüz metre uzaklıkta bir grup insan dikiliyordu. Ama deve falan hak getire. Gördüğümüz insanların alışveriş konusunu daha küçük hayvanlar, yani eşekler oluşturuyordu, oysa zaten eşekten geçilmiyordu kent; bütün yük eşeklerin sırtına vuruluyor, bu hayvancıklara o denli acımasız davranılıyordu ki, eşek görmeyi içi götürmüyordu insanın. "Zamanında yetişemedik," dedi dostum. "Pazar dağılmış." Pazarda gerçekten görülecek bir şey kalmadığına beni inandırmak için, arabayı alanın ortasına doğru sürdü.

Ama o daha arabayı durdurmaya kalmadan, biraz ötede bir küme insanın çil yavrusu gibi dağılıp sağa sola kaçıştığını gördük. Ortada üç ayağı üzerinde bir deve dikiliyordu, dördüncü ayağı iple bağlanıp askıya alınmış, yerle ilişkisi kesilmişti. Ağzına onu bunu ısırmasını önlemek için tel örme bir kafes takılmış, burun deliklerinden bir ip geçirilmişti. Hayvanın biraz uzağında kalmaya dikkat eden bir adam, ipten tutarak çekip

götürmeye çalışıyordu deveyi. Deve koşar adım biraz ilerledikten sonra duruyor, ansızın sıçrayıp üç ayağı üzerinde şaha kalkıyor, dehşet verici olduğu kadar beklenmedik devinimlerde bulunuyordu. Adam da her defasında karşı koymayarak kendi haline bırakıyordu onu. Hayvana fazla yaklaşmaktan çekiniyor, onun bir an sonra tehlikeli bir işe kalkışmayacağından pek emin görünmüyordu. Ama hayvanın beklenmedik her deviniminden sonra ipe asılıyordu yeniden. İpinden çekip çekeştirerek, deveyi en sonunda belli bir tarafa yöneltmeyi başarmıştı.

Durduk, arabanın pencere camını indirdik aşağı; çevremizi dilenci çocuklar sarmıştı; çocukların bizden bir sadaka isteyen seslerinin arasında kulağımıza devenin bağırtıları geliyordu. Birinde hayvan kendini öylesine bir güçle yana attı ki, ip adamın elinden kurtuldu. Deveyi biraz açıktan izleyen ötekiler ise, soluğu biraz daha gerilerde aldılar. Devenin çevresindeki hava korku yüklüydü, ama en çok korkan da devenin kendisiydi. Deveyi çekip götürmeye çalışan adam, deveyle koştu bir süre; derken bir anda atılıp yerde sürüklenen ipi yeniden eline aldı. Deve adeta kabaran bir dalga gibi yana fırladı, şaha kalktı, ama kaçıp kurtulmaya yeltenmedi artık. Adam da, yine ipinden çekip çekeştirerek onu götürmeye koyuldu.

Bu sırada arkadan doğru biri yaklaştı, arabanın çevresini saran çocukları bir kenara itip kırık dökük bir Fransızcayla açıklamada bulundu bize: “Deve kudurmuş. Bu durumda tehlikelidir. Mezbahaya götürülüp kesilecek. Çok dikkatli olmak gerekiyor.” Adamın yüzünü ciddi bir ifade bürümüşü. Konuştuğu sözler arasında devenin bağırmalarını işitiyorduk.

Adama teşekkür edip yola koyulduk. Bir hüznün çökmüşü içimize. Bu olayı izleyen ilk günler, sık sık kudurmuş dededen söz açtık; umutsuzluk taşan devinimleri derinden etkilemişti bizi. Gövdeleri kavisler, yaylarla bezenmiş bu uysal hayvanların yüzlercesini bir arada göreceğimiz beklentisiyle deve pazarına

seğirtmiş, ama o devcileyin alanda bula bula bir tek deve bula-bilmiştik, üç ayak üzerinde yürümeye çalışan, zincirlere, prangalara vurulmuş, son saatlerini yaşayan bir deve. O ölüm kalım savaşı verirken, biz arabayla yine çekip gitmiştik alandan.

Birkaç gün sonra, bu kez kentin bir başka bölgesinde yine surların önünden geçiyorduk. Akşamdı, kalın duvarlar üzerindeki kırmızı parlıtı sönmeğe üzereydi. Mümkün olduğu kadar uzun bir süre surlardan ayırmadım gözümü, renklerin giderek değiştini algılamak bir kıvanç saldı içime. Ansızın surların gölgesinde bir deve kervanı keşfettim. Develerden çoğu dizlerinin üzerine çökmüştü, bazıları ise henüz ayakta dikiliyordu. Başlarında kefiyeler, büyük bir hamaratlıkla, ama telaşa kapılmadan develerin arasında dolaşan adamlar görölüyordu. Bir alacakaranlık, bir huzur havası içinde serilmiş yatıyordu her şey. Develerin rengi, surların rengi içinde eriyip kayboluyordu. Arabadan inip biz de hayvanların arasına karıştık. Her biri rahat bir düzineyi bulan deve kümeleri, ortalarındaki tepeleme yemin çevresinde halkalar yapmıştı. Boyunlarını uzatarak yemi çekip ağızlarına alıyor, sonra başlarını arkaya atıp sessiz sakin bir çigneme eylemi gerçekleştiriyorlardı, doya doya seyrettik, inceledik develeri ve birden farkına vardık: Yüzleri vardı hepsinin ve yüzler birbirine benziyordu, ama yine de birbirinden pek değişikti. Ciddi ve vakur bir hava içinde, görünürde canları sıkılarak bir arada oturmuş çaylarını yudumlayan, ama çevrelerini süzen bakışlarında içlerindeki kötülüğu pek gizleyemeyen yaş geçkin İngiliz hanımefendileri anımsatıyorlardı. Develerin yüzleriyle soydaşları arasındaki benzerliğe uygun bir dille dikkatini çektiğim İngiliz dostum, “Bu tıpkı halamın yüzü, yemin ederim!” dedi. Çok sürmedi, başka bildik tanıdık kimselerin yüzleri geldi aklımıza. Kimsenin bize sözünü etmediği bu kervanı bulduğumuz için gururlanıyor, kıvanç duyuyorduk. Saydık, 107 deveydi.